

*В.В. Семеняка, кандидат юридичних наук
(Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Україна)*

Проблемні аспекти правового регулювання державної космічної політики в оборонних цілях

Аналізуються національно-правові проблемні аспекти формування і реалізації державної політики у сфері використання космічного простору в оборонних цілях, зроблені висновки щодо вдосконалення державного регулювання космічною діяльністю шляхом розробки концептуальних основ космічної політики у напрямку підвищення обороноздатності держави.

До категорії актуальних викликів і загроз національній безпеці України належить широкомасштабна збройна агресія російської федерації проти нашої держави. Забезпечення готовності вітчизняного сектору безпеки і оборони до її відбиття є найважливішим стратегічним напрямом реалізації сучасної воєнної політики.

Водночас ключове значення для задоволення якісних безпекових та оборонних можливостей держави, гарантування національної безпеки у воєнній сфері, мають результати провадження космічної діяльності. Як доводить світова практика, космічні засоби забезпечують вирішення таких актуальних завдань:

- контроль за воєнно-стратегічною обстановкою та раннє попередження про підготовку до війни і початок воєнних дій;
- інформаційне забезпечення дій збройних сил (розвідка, навігація, картографування, топогеодезичне і метеорологічне забезпечення);
- організація глобального перешкодозахищеного зв'язку й управління військами;
- контроль за дотриманням міжнародних договорів щодо скорочення озброєнь і збройних сил;
- контроль за застосуванням ядерної зброї та екологічною (хімічною, радіаційною) обстановкою в районах бойових дій; контроль за результатами завдання ударів по стратегічних об'єктах і цілях (1).

Нині космічна техніка військового та подвійного призначення визнаються значущим фактором підвищення результативності оборонних дій, гарантують формування оперативних, бойових і спеціальних спроможностей збройних сил, забезпечується вирішальна інформаційно-військова перевага над противником.

Вітчизняна космічна діяльність має забезпечувати довгострокові інтереси держави у сфері національної безпеки та обороноздатності. Ефективне використання науково-технічного потенціалу України, можливостей, які надає космічна діяльність, в інтересах безпеки держави належать до основних засад космічної діяльності в Україні (2). При цьому фінансування космічної діяльності в цілях оборони та безпеки здійснюється за

рахунок коштів Державного бюджету України за державним оборонним замовленням.

Проведений аналіз завершених шести космічних програм України засвідчив, що ними передбачалося виконання ряду завдань стосовно провадження космічної діяльності в інтересах національної безпеки і оборони, реалізацію космічних проєктів безпосередньо оборонного призначення. Наприклад, космічна програма, яка виконувалася протягом 2003-2007 років (3), пріоритетом держави визначала створення та експлуатацію космічних систем оптико-електронного, радіолокаційного та радіоелектронного спостереження; космічної системи зв'язку та передачі даних (у складі геостационарного або кількох високоеліптичних космічних апаратів - ретрансляторів) та ін.

Крім того, певні легітимні сподівання на забезпечення космічною інформацією сектору національної безпеки і оборони надавали положення Концепції реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 року щодо надання послуг супутникового зв'язку та ретрансляції даних, координатно-часового та навігаційного забезпечення; гарантоване і оперативне надання інформації, отриманої від супутників дистанційного зондування, та технічної підтримки щодо створення сучасних технологій її спеціального використання тощо (6).

Однак нормативно заплановані програмні заходи у силу різноманітних причин, зокрема ресурсних обмежень, не мають практичної реалізації. Державні органи, що здійснюють повноваження у сфері оборони та національної безпеки України, належним чином не забезпечені відповідними вітчизняними космічними засобами та інформацією.

Визначені базові законодавчі підходи до провадження космічної діяльності не отримали подальшого формування та розвитку у воєнній справі, що перешкоджає своєчасному та ефективному виявленню, запобіганню, локалізації та нейтралізації реальних та потенційних загроз національним інтересам України. Поміж тим космічна інформація посідає важливе місце в інформаційному забезпеченні збройних сил, оцінці наслідків заподіяної шкоди тощо.

Теперішній стан космічної діяльності у сфері оборони України не в повній мірі забезпечує вирішення завдань обороноздатності держави та потребує суттєвого удосконалення (4). Розв'язання проблем її невідповідності сучасним загрозам і завданням забезпечення обороноздатності держави можливе за умови реалізації цілого комплексу заходів на основі аналізу основних тенденцій світової космічної діяльності в інтересах національної безпеки та оборони з урахуванням методологічних підходів до формування космічної стратегії держави (5).

Очевидна необхідність покращення засобів оборонного потенціалу нашої держави обумовлює передусім потребу зміни неефективного правового регулювання програмно-цільового та стратегічного підходів до провадження космічної діяльності в інтересах національної безпеки і оборони. У світлі сучасних воєнних викликів і загроз першочергового значення набувають правові питання щодо обґрунтування нових теоретико-методологічних засад

прогнозування розвитку державної політики у галузі використання космічного простору в оборонних цілях, що передбачає визначення її мети, завдань та принципів. Тобто йдеться про здійснення стратегічного планування конкретних напрямів, пріоритетів і шляхів реалізації космічної діяльності в інтересах оборони та безпеки на довгострокову перспективу.

Невід'ємним концептуальним елементом вироблення та прийняття ефективних державницько-управлінських рішень для сектору національної безпеки і оборони має стати правове закріплення якнайповнішого впровадження та застосування новітніх космічних технологій у воєнній сфері з урахуванням реальних фінансових можливостей держави.

Висновки

Вияткову роль у напрямку підвищення обороноздатності держави та вдосконалення державного регулювання космічної діяльності становить розробка та прийняття концептуальних основ державної політики у сфері використання космічного простору в оборонних цілях. Формування національних космічних спроможностей слід визначити системоутворюючим елементом оборонного потенціалу держави. Концептуалізація державної космічної політики сприятиме вдосконаленню організаційно-правового механізму створення та використання космічної техніки в інтересах оборони України, що дозволить ефективно реагувати на реальні та потенційні загрози національній безпеці у воєнній сфері.

Список літератури

1. Використання інформаційних технологій та застосування космічних систем в інтересах військ (сил) : підручник / [О.Ю. Пермяков, В.Г. Солонніков, Ю.Б. Прібилев та ін.] – К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2014. – 208 с.
2. Див.: статті 3, 4 Закону України «Про космічну діяльність» /Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 1. - Ст. 2
3. Про Загальнодержавну (Національну) космічну програму України на 2003-2007 роки: Закон України//Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 49. - Ст. 364
4. Випорханюк Д.М., Ковбасюк С.В. Основи космічної ситуаційної обізнаності (Space Situational Awareness, SSA). Іноземний і вітчизняний досвід космічної діяльності у сфері оборони: Монографія/Д.М. Випорханюк, С.В. Ковбасюк. – Житомир: Видавець О. О. Євенок, 2018. – 532 с.
5. Ф.М. Андрєєв, І.А. Беспалко, Д.М. Випорханюк, С.В. Ковбасюк. Основні тенденції світової космічної діяльності в інтересах національної безпеки та оборони / Проблеми створення, випробування, застосування та експлуатації складних інформаційних систем: збірник наукових праць. Вип. 16 / Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова. – Житомир: ЖВІ, 2019 – 180 с.
6. Концепція реалізації державної політики у сфері космічної діяльності на період до 2032 року: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 р. № 238-р / Урядовий кур'єр, 2011. – № 92. - 24 травня.